

A-kursus i Urogenital Radiologi 2015

Kontraststoffer

Overlæge Arne Hørlyck
Røntgen og Skanning
Aarhus Universitetshospital, Skejby

Hvad er kontrast?

Forskel i gråtone fra et punkt i et billede til nabopunktet

Forskel i røntgen-attenuation fra en voxel til en nabo-voxel

Hvad er kontrast?

Naturlig kontrast:

Knogle

Luft

(Fedt)

Kontraststoffer - kemi

Nonionic monomer:

Isoosmolær ved 150 mg I/ml

Nonionic dimer:

Isoosmolær mellem 150 mg og 320 mg I/ml

Farmakokinetik

Bindes ikke til protein, cellevægge m.m.

Ikke gennem cellevægge eller blod/hjerne
barriere

Diffunderer frit gennem alle andre kapillærer
til extracellulærrummet (3 liter + 12 liter)

Farmakokinetik

Glomerulær filtration i nyrerne (99%)

50% efter 1-2 timer

90% efter 6 timer

100% efter 24 timer

Bivirkninger

Kontraststof-nefropati

Alle de andre

- Akutte (< 1 time efter kontrast)
- Senreaktioner (> 1 time efter kontrast)

Bivirkninger

Akutte

Mindre	Moderate	Svære
Kvalme	Svimmelhed	Hypotensivt shock
Begrænset opkastning	Svære opkastninger	Lungeødem
Begrænset nældefeber	Udtalt nældefeber	Kramper
Kløe	Ansigtødem	Respirationsstop
Sved	Larynxødem	Hjertestop
Varmefølelse		

Bivirkninger

Akutte

Delvis dosisafhængige

anafylaktoid

osmolaritet

indgifts-hastighed og sted

Bivirkninger

Akutte

Hyppighed i alt: 1 – 3%

Behandlingskrævende: 0,04%

Letale: 1:1.000.000 ?

Bivirkninger

Senreaktioner

Feber	Kulderystelser	Udslæt
Kløe	Ledsmerter	Diarre
Kvalme	Hovedpine	Hypotension

Dosisuafhængige, hyppigst hududslæt

Bivirkninger

Vigtigste risikofaktorer:

Tidligere kontraststofreaktion: 7 X

Astma/allergi: 7 X

Bivirkninger

Forebyggelse:

Vælg anden undersøgelse

Vælg andet kontraststof

Steroidparaply?

Bivirkninger

Steroidparaply:

30 mg Prednisolon p.o. 12 timer og 2 timer
før kontrastindgift

Evt. Antihistamin p.o. (H1 og H2)

Bivirkninger

Kontraststof-nefropati

Definition:

Kreatininstigning $> 25\%$ eller $44\mu\text{mol/l}$ –
uden anden forklaring – inden for 3 døgn

Kraftig: $> 50\%$ eller $88\mu\text{mol/l}$

Bivirkninger

Kontraststof-nefropati

Incidens:

$\approx 5\%$ ved normal nyrefunktion

10-30% ved nedsat nyrefunktion

Stiger eksponentielt ved
kreatinin $> 106\mu\text{mol/l}$

Bivirkninger

Kontraststof-nefropati

Maksimum efter 3 – 4 dage

Remission til udgangspunkt 1 – 2 uger

Bivirkninger

Kontraststof-nefropati

Bestående kreatininstigning ikke hos patienter uden kendte risikofaktorer

Uræmi hos færre end 5 % med ↓ nyrefunktion

Kontraststof-nefropati

Risikofaktorer

Nedsat nyrefunktion

Diabetes! proteinuri

Kontrastmængde

(Kontrast-osmolaritet ("iso" også toksisk))

Kontraststof-nefropati

Risikofaktorer

Dehydrering

Høj alder

Samtidig indgift af andre nyretoksiske stoffer

Direkte indgift i nyrearterier (a-grafi over nyrearterie-niveau)

Kontraststof-nefropati

Kreatinin-clearance

$$\text{Kvinder : } \frac{(140 - \text{alder i år}) \times \text{vægt i kg}}{\text{P - kreatinin i } \mu\text{mol/l}}$$

Mænd : 1,2 x formlen for kvinder

Kontraststof-nefropati

Kreatinin-clearance

Se-kreatinin 100 $\mu\text{mol/l}$:

Kvinde, 80 år, 50 kg: 30 ml/min

Mand, 50 år, 80 kg: 86 ml/min

Normal værdi: 75 – 125 ml/min

Kontraststof-nefropati

Kreatinin-clearance

Normal værdi: 75 – 125 ml/min

Svære problemer: < 50 ml/min

Ugeskr Læger 2004;166(26):2566

Jodholdig røntgenkontraststof og nefropati

Ulf Nyman m.fl.

Kontraststof-nefropati

Kreatinin-clearance

Max kontrast i antal g Iod =

Kreatinin-clearance i ml/min

Risiko for dialysekrævende nefropati < 5%

selv hos diabetikere

Kontraststof-nefropati

Kreatinin-clearance

Mand, 70 år, 70 kg, diabetes, se-kreat = 200

Kreatinin-clearance = 30 ml/min

30 g Iod svarer til 130 ml kontrast 240mgI/ml

Risiko for dialysekrævende nefropati = 2%

(ikke diabetes: 0,3%)

Kontraststof-nefropati

Non-ionisk dimer, iso-osmolær (*Visipaque*)

REVIEW ARTICLE

ACTA RADIOLOGICA

Contrast-Induced Nephropathy: The Wheel Has Turned 360 Degrees

H. S. THOMSEN, S. K. MORCOS & B. J. BARRETT

Acta Radiol. 2008 Jul;49(6):646-57

Kontraststof-nefropati

Non-ionisk dimer, iso-osmolær (*Visipaque*)

Table 1. Prospective randomized trials comparing intraarterial iso- with low-osmolality contrast media.

Low-osmolality CM	<i>n</i>	Iso-osmolality CM	<i>n</i>	Examination	Ser	DM	Statistical result
Iohexol	48	Iodixanol	54	Coronary	3.1	35%	No difference
Iohexol	65	Iodixanol	64	Arteriography	1.5	100%	Iodixanol superior
Ioxaglate	135	Iodixanol	140	Coronary	1.34	48%	Iodixanol may be superior in certain subgroups
Iopamidol	204	Iodixanol	210	Coronary	1.45	41%	No difference
Iopamidol	48	Iodixanol	54	Coronary	<2	100%	No difference

Ser: serum creatinine; DM: diabetes mellitus.

Visipaque formentlig bedre hos diabetikere med nedsat nyrefunktion – arteriografi (KAG)

Kontraststof-nefropati

Non-ionisk dimer, iso-osmolær (*Visipaque*)

Table 2. Prospective randomized trials comparing intravenous iso- with low-osmolality contrast media.

Study	Nonionic low-osmolar contrast media	Iodixanol
CARRARO et al. (50)	0/32 (iopromide)	1/32
KOLEHMAINEN and SOIVA (51)	4/25 (Iobiditrol)	4/25
ACTIVE (4)	0/76* (Iomeron)	5/72
IMPACT (7)	0/77 (iopamidol)	2/76
Total	4/210 (2%)	12/209 (6%)

SCR: serum creatinine. * $P < 0.05$.

Visipaque ikke bedre hos patienter med nedsat nyrefunktion – i.v. administration

Kontraststof-nefropati

Gentagne kontrastundersøgelser

Efter max. dosis kontrast:

1 dg	Lægemiddelkataloget
2 dg	Minimum iflg. oversigtsart.
1 uge	Godt sikkert bud
2 uger	

Kontraststof-nefropati

Take home messages

Tænk i kreatinin-clearance

Normal kreatinin-clearance: Ingen problemer

Nedsat clearance: Nedsæt kontrastmængde

Nedsat clearance: Volumenekspansion

Nedsat clearance: Stop nefrotoksisk medicin

Interaktioner

Radioaktivt Iod (diagn.+beh.): 2 mdr

Interleukin-2:
4 x hyppigere senreaktioner – alvorligere

Diuretika (spec. loop): Øget nefrotoksisitet

Diverse nyretoksiske stoffer

”Interaktioner”

Antidiabetika – Biguanider:

Metformin – Glucophage – Orabet

Kontrastnefropati ⇒ Metformin-ophobning
⇒ sekundær laktatacidose ⇒ †

”Interaktioner”

Metformin forholdsregler

Normal nyrefunktion

(eGFR > 60 ml/min/1.73m²):

Ingen problemer:

Giv kontrast og fortsæt med metformin

<http://egfrcalc.renal.org/>

”Interaktioner”

Metformin forholdsregler

eGFR $\geq$ 60 ml/min/1,73 m²:

Ingen specielle forholdsregler

i.v.: eGFR $\geq$ 45 ml/min/1,73 m²:

ingen forholdsregler

”Interaktioner”

Metformin forholdsregler

i.a.:

eGFR 30-59 ml/min/1,73 m²:

Stop indgift af Metformin 48 timer.

Lav undersøgelsen tidligst efter 48 timer

Kontrol af se-kreatinin efter 2 dg.

Start Metformin, hvis se-kreatinin er uændret/lavere (ordinerende læge!)

”Interaktioner”

Metformin forholdsregler

i.v.:

eGFR 30-44 ml/min/1,73 m²:

Stop indgift af Metformin 48 timer.

Lav undersøgelsen tidligst efter 48 timer

Kontrol af se-kreatinin efter 2 dg.

Start Metformin, hvis se-kreatinin er uændret/lavere (ordinerende læge!)

”Interaktioner”

Metformin forholdsregler

eGFR $\leq$ 30 ml/min/1,73 m²:

Metformin er kontraindiceret

og jodholdigt kontraststof bør undgås.

”Interaktioner”

Metformin forholdsregler

Abnorm nyrefunktion og akut undersøgelse:

Stop indgift af Metformin

Overvej fordele og ulemper nøje

Efter evt. kontrastindgift:

Hydrering og nøje observation

Kontraindikationer

Manifest hyperthyreose
Tidligere svære kontrastreaktioner
Metforminregler
Nyrefunktion
Interleukin-2
Nefrotoksiske stoffer

Alternativer

Undlade normal kontrastundersøgelse

(Rtg/CT) uden kontrast
Ultralyd/MR
Ganske lidt kontrast ("clearance-regler")
Acetylcystein ?
MR-kontrast – Gadolinium ??

Alternativer

Gadolinium

MR-doser: Ikke nyretoksisk

70 kV: 5 X vol. 0,5 mmol/l Gd svarer til
300 mg I/ml

Mere nyretoksisk end lavosmolær kontrast

Alternativer

Gadolinium

Ved tidligere svære kontraststofreaktioner:

Principielt ja, men store mængder

Litteratur

X-ray contrast medium.

http://en.wikipedia.org/wiki/Radiocontrast_agent

Henrik Thomsen, Finn Rasmussen: **Kontraststoffer**, del af
"VEJLEDNINGER VEDR. RADIOLOGISKE PROCEDURER".

<http://www.drs.dk/guidelines/rtg/procedure.htm>

<http://www.esur.org/esur-guidelines>

(flere kontrast-relevante guidelines)

Henrik S. Thomsen et al., ESUR: **Management of acute adverse reactions to contrast media**. Eur Radiol 2004; 14:476-81

Litteratur

Ulf Nyman et al.: **Jodholdig røntgenkontraststof og nefropati. Skøn over kreatinin-clearance giver bedre vurdering af nyrefunktion og dosis**. Ugeskr Læger 2004; 2566-72

H.S. Thomsen, S.K. Morcos, B.J. Barrett: **Contrast-Induced Nephropathy: The Wheel Has Turned 360 Degrees**. Acta Radiol. 2008 Jul;49(6):646-57

Henrik S. Thomsen et al., ESUR: **Gadolinium-containing contrast media for radiographic examinations: a position paper**. Eur Radiol 2002; 12:2600-05